

SUOMEN LINTUTIEDE 1828–1974

ESA LEHIKONEN, RISTO LEMMETYINEN, TIMO VUORISALO & MIA RÖNKÄ

FAROS

SUOMEN LINTUTIEDE 1828–1974

SUOMEN LINTUTIEDE 1828–1974

**ESA LEHIKONEN
RISTO LEMMETYINEN
TIMO VUORISALO
&
MIA RÖNKÄ**

FAROS

TURKU 2020

Kirjan tekijät:

Esa Lehikoinen, dosentti, Biologian laitos, Turun yliopisto

Risto Lemmetyinen, dosentti, Biologian laitos, Turun yliopisto

Timo Vuorisalo, dosentti, ympäristötieteen lehtori, Biologian laitos, Turun yliopisto

Mia Rönkä, dosentti, Biodiversiteettiyksikkö, Turun yliopisto

Kansikuva: Kyhmyhaahka on nyky-Suomessa läpimuuttaja. Sotien välisenä aikana suomalaiset lintututkijat pääsivät tutustumaan kyhmyhaahkoihin myös nykyrajojen ulkopuolella Petsamossa. Magnus von Wright kirjoitti lajin luonnonhistoriasta vuonna 1847, ja laji kuului myös J. A. Palménin väitöskirjassa tarkasteltuihin ja hänen muuttoreittihypoteesiaan tukeviin lajeihin. Nykyään kyhmyhaahkoihin pääsee Suomesta käsin varmimmin tutustumaan Varangin niemimaalla Norjassa, jossa kannen kuva on otettu (Båtsfjord). Kuva: Mia Rönkä.

© Esa Lehikoinen, Risto Lemmetyinen, Timo Vuorisalo, Mia Rönkä & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-89-2

Ulkoasu: Henri Terho

Faros-kustannus Oy

www.faroskustannus.fi

Sisällys

Kirjoittajat	11
Johdanto	13
Kiitokset	15
Luku 1. Lintutieteen yleinen kehitys	17
Johdanto	17
Linnut lähellä ihmistä	17
Lintujen luokittelu ja nimistö	20
<i>Stricklandin arvio maailman lintutieteen tilasta 1844</i>	21
Tutkimusmatkat, lintukokoelmat ja lintumaantiede	24
Kehitysoppi ja lintutiede	27
Lintujen käyttäytyminen	29
Lintujen muutto	34
<i>Keisari Fredrik II ja muuton syyt</i>	35
Lintuekologia	38
Tieteelliset seurat ja julkaisut	40
<i>Maailmanlaajuisen havainto-asemaverkoston tavoitteet 1884</i>	42
<i>Paraisten Prytz-veljesten lintumuistiinpanot vuosilta 1808–1812</i>	43
Luku 2. Suomen linnustoa selvittämässä	47
Johdanto	47
Turun akatemian loppuvuodet	47
Vaikutteita Ruotsista	49
Lintutieteen painopiste siirtyy Helsinkiin	53
<i>Yleissivistävä artikkeli lintujen ja hyönteisten runsausvaihteluista 1833</i>	51
<i>Riekon kynnet – eräs tieteellinen polemiikki</i>	57
Veljekset von Wright lintutieteilijöinä	62
Helsingin alueen tutkimus 1850–1974	69
Palménin ja Melan aika 1872–1919	72
Suomen lintulajiston tuntemuksen kehitys	77
Suomen Lintutieteellinen Yhdistys perustetaan	81

Lintuekologian ensiaskeleet Suomessa – lintutopografia	84
J. A. Palménin tutkimusohjelma	84
Askel kohti modernia ekologiaa: Levander 1914	87
Lintutopografia kohensi paikallisten lintututkimusten tasoa	89
Kulttuuriympäristöjen linnusto	92
Maatalousympäristöjen linnuston tutkimus	93
Kaupunkilinnuston tutkimus	96
<i>Satakieli saapuu Helsinkiin</i>	99
Lapin lintututkimus	101
Lapin tutkimus alkaa	102
Lintutopografiaa Lapin tuntureilla	106
Lintulaskentoja Lapissa	112
Retkeilijöiden tiedonannoista laajaa lintutieteellistä tietoa	116
Lapin lintujen autekologiaa	119
Nykyrajojen tuolla puolen	123
Petsamo	123
Itä-Karjala ja Viena	129
Järvien ja merenlahtien linnuston tutkimus	133
Varhaiset tiedon lähteet ja tutkimus	133
Laskentasuositukset vakiintuvat	138
Järvien ja merenlahtien linnuston muutokset	139
Äyräpäänjärvi	141
Soiden linnuston tutkimus	146
Lintututkimusta soiden ojitusten varjossa	146
Suolintujen laskennat	151
Urpo Häyrinen – suolinnuston tutkija ja luonnonsuojelija	153
Saariston ja rannikon linnustotutkimus	156
Kvantitatiivisten runsaudenarvioiden alkua	158
Kurt-Erik Sundström ja saariston vyöhykejako	159
<i>Saariston vyöhykejako ja merilinnut</i>	160
Ensimmäiset saaristolinnustomonografiat	161
Uuden ajan haasteet	162
<i>Naurulokkiyhdyksunnan seurantaa pääkaupungin kupeessa</i>	163
Perusseurannasta tuotantolukuihin	164
Ensimmäiset merkityt saaristopopulaatiot	166
Kansainvälisyys saaristolintutkimuksessa	167

Maalinnut ja saariston vyöhykkeet	167
Suomenlahden ulkosaaret	169
Lintumaantiede – levinneisyyksien ja runsauden muutokset	173
Pohjoinen, eteläinen ja itäinen linnustoaaines	178
Eteläinen linnustoaaines leviää Lappiin	180
Linnustotyyppit	182
1900-luvun voittajia ja häviäjiä: töyhtöhyppä ja ruisrääkkä	186
Lintulaskentojen ja -seurantojen menetelmien kehittyminen	188
Lintulaskentojen pioneereja Suomessa ja maailmalla	189
Suomalaiset laskentamenetelmien kehittäjinä	192
<i>Miten suomalaisiin laskentamenetelmiin suhtauduttiin ulkomailla</i>	194
Lintukantojen seurannan tarve herää	197
 Luku 3. Lintujen biologian tutkimus	 199
Johdanto	199
Fenologinen lintututkimus	199
Fenologinen tutkimus 1800-luvulla	201
Oscar Johansson fenologiatutkijana	207
Fenologian juhluoden jälkimaininkeja	208
Suuret ikäluokat aktivoituvat	210
Lintujen talven tutkimus	212
Talvilinnuston muuttuminen ja seuranta	214
Lintujen biologia talvella	216
Lintujen muuton tutkimus	218
Palménin muuttoreittihypoteesi	220
Palmén arvioi muutontutkimusta Budapestin kongressissa 1891	224
1900-luvun alun muuttotutkimus	226
Yömuuton tutkimusta majakkasaarilla	229
Toinen maailmansota tuo tutkan muutontutkimukseen	230
Muuton ja sään yhteydet	231
Muuttolintujen suunnistus	232
Vaelluslinnut	232
Suomen lintuasemat	233
Elintoimintojen tutkimus	235
Ekofysiologinen tutkimus	235
Hermo-, aisti- ja hormonifysiologia	243

Biokemiallinen ja biolääketieteellinen lintututkimus	246
1900-luvun lintuekologian kehityskulkuja	249
Biokenoosia, elopiirejä ja ekosysteemejä	249
Pontus Palmgren ja ”lintutieteelliset tutkimustehtävät”	251
Lisääntyminen ja elinkierrot	255
Cajanderin metsätyypit ja lintutiede	260
Linnut eliöyhteisön ja ekosysteemin osana	264
Ravintobiologia	266
Ravintoanalyysit ja ekonominen lintutiede	266
<i>Lintuharrastus- ja tutkimusetiikan kehitys</i>	267
Lokkien ravintotutkimuksia	271
Tiirujen ravintotutkimuksia	273
Petolintujen ravintotutkimuksia	275
<i>Tikkojen ravintotutkimukset</i>	280
Lepinkäiset haukkoina varpuslintujen joukossa	281
Lintujen käyttäytyminen	284
Reviirikäyttäytyminen ja laulu	286
Pesimäympäristön valinta	292
Pariutuminen ja sukupuolivalinta	295
Sosiaalinen käyttäytyminen ja lintuyhdyskunnat	297
Oppikirjoja ja uusia käsitteitä	303
Evoluutiotutkimus	306

Luku 4. Lintutieteelliset kokoelmat ja aineistot	315
Johdanto	315
Palménin ja Merikallion arkistot	315
Lintukokoelmat	316
Helsingin yliopiston lintukokoelmat	317
Muut lintukokoelmat	319
Oologia – munien keruu ja munakokoelmat	326
Munakokoelmien historia	326
Munakokoelmien kerääjät	328
Luonnontieteellisen keskusmuseon munakokoelman karttuminen	330
Suomen muut munakokoelmat	334
<i>Lääkintöneuvos J. A. Florinin arvokkaan munakokoelman värikkäät vaiheet</i>	336
Suhtautuminen munakokoelmiin	339

Munakokoelmien merkitys	342
<i>Keskusmuseon linnunpesäkokielmat</i>	348
Kansalaislintutiede – harrastajasta tutkijaksi	348
Yhdistykset ja harrastuspiirit	350
Lintutieteellinen yhdistystoiminta	353
Lintujen rengastus	356
 Luku 5. Suomen lintutieteen yhteiskunnalliset yhteydet	 361
Johdanto	361
Suomalaisten ornitologiset tutkimusmatkat ulkomailla	361
Pari suomalaista tutkimusmatkailijaa	366
Vegan matkan lintuhavainnot	367
Väinö Pekkola, unohdettu lintumies Niilin rannoilla	376
Suomalainen lintutiede maailmalla	380
Julkaiseminen ulkomailla	380
Suomalaiset kansainvälisissä kokouksissa	381
Maailman lintutieteen kongressi Helsingissä 1958	382
<i>Linturetkely Karigasniemen Outakoskelle 1958</i>	383
Alueellinen yhteistyö: Pohjoismaat ja Viro	385
<i>Max Nicholsonin arvio Helsingin 1958 kongressista</i>	386
Suomalainen lintutiede julkaisuissa ja viitetietokannoissa	388
Suomen lintutieteen kulttuurihistoriaa	391
Suomenkielinen nimistö luodaan	391
Kansalliset ikonit ja muut vaikuttajat lintutieteessä	395
Taiteen linnut	399
Lintukuvauksen murroksia	405
Linnut lintuina	407
Soveltava lintutiede	409
Riistatiede lintutiedon tuottajana	409
Metsäkanalinnut	413
Vesilinnut	416
Peltolinnut	417
Petolinnut	418
Kansainvälistä yhteistyötä	418
<i>Vuoden 1967 VIII Kansainvälinen Riistabiologien Kongressi</i>	
<i>Helsingissä 22.–27. elokuuta</i>	419
Lokkisodat	420

Metsästyksen merkitys ornitologialle	423
Metsästäjät lintututkijoina ja lintututkijat metsästäjinä	424
Metsästystilastot lintututkimuksen aineistona	426
Ympäristön kemikalisoituminen ja linnut	428
Öljyn linnuille aiheuttamista tuhoista	428
Ympäristömyrkkytutkimusten alkuvaiheet	430
Lintusuojelu	436
Petolintujen suojelu	440
Vesi- ja kosteikkolintujen suojelu	443
Kansainvälinen yhteistyö	445
Virstanpylväs: <i>Pohjolan linnut värikuvin</i> -teoksen vaiheet	447
Pentti Linkolan kertomus	447
<i>Helsingin Eläinsuojelusyhdistyksen kirje Italian kuningattarelle 1891</i>	448
 Suomalaisia lintututkijoita 1828–1974	 453
 Viitteet	 489
Kirjallisuus	491
Hakemistot	549

Kirjoittajat

Jos ylläluvun kirjoittajaa ei ole mainittu, kyseisen luvun tekstit ovat kirjan tekijöiden. Vieraillevien kirjoittajien tekstien yhteydessä on ilmoitettu kirjoittajien nimet. Ellei toisin mainita, alaluvut ovat samojen kirjoittajien kuin ylläluvut. Jos alaluku on eri kirjoittajan kuin ylläaluku, alaluvun kirjoittaja on merkitty erikseen.

Hario, Martti, s. 1947, tutkimusassistentti Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksella, tutkinut mm. saaristolintukantojen vaihteluita, selkälökin vähenemisen syitä ja haahkan populaatiodynamiikkaa

Hohtola, Esa, s. 1951, FT, Oulun yliopiston eläinfysiologian emeritusprofessori, tutkinut erityisesti lintujen fysiologiaa ja energetiikkaa, aktiivinen lintuharrastaja jo yli 50 vuotta

Hokkanen, Tatu, s. 1956, MMM, tutkija, Luonnonvarakeskus, perehtynyt Itäisen Suomenlahden saaristolinnustoon ja sen historiaan

Häkkinen, Kaisa, s. 1950, FT, professori emerita, tietokirjailija, Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaine, erikoisala suomen sanaston historia ja etymologia

Kauppinen, Jukka†, 1950–2012, FT, Kuopion luonnontieteellisen museon intendentti, kirjailija, pääasiallinen tutkimuskohde sisävesien linnusto, josta väitteli vuonna 1997

Korpinäki, Erkki, s. 1952, ekologian professori, Turun yliopisto, biologian laitos,

pääasiallinen tutkimusala petojen ja saaliseläinten vuorovaikutukset sekä petojen, myyräiden ja pienriistan kannanvaihtelut

Kouki, Jari, s. 1962, FT, professori, Itä-Suomen yliopiston metsätieteiden osasto, tutkinut etenkin metsien ekologiaa ja monimuotoisuutta, aiemmin myös soiden linnustoa

Lehikoinen, Esa, s. 1948, FT, ekologian dosentti ja lehtori (–2014), Turun yliopisto, biologian laitos, tutkii lintujen ominaisuuksien vaihtelua sekä ympäristön saastumisen ja ilmastomuutoksen vaikutuksia

Lemmetyinen, Risto, s. 1938, FT, Turun yliopiston eläintieteen dosentti ja biologian lehtori emeritus, tutkinut mm. saaristolintujen ekologiaa ja ihmisen toiminnan vaikutusta siihen

Lindén, Harto†, 1948–2020, tutkimusprofessori emeritus Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta (–1994), perehtynyt riistan tutkimukseen ja etenkin metsäkanalintujen kannanvaihteluihin ja -seurantaan

Linkola, Pentti†, 1932–2020, Suuren lintukirjan sekä *Pohjolan linnut värikuvin* -teoksen toimittaja, modernin lintuasema-

kulttuurin käynnistäjä, rengastukseen, petolintuihin, kartoituksiin ja pitkäaikaisseurantoihin perehtynyt maasto-ornitologi sekä linnustonsuojelun edistäjä

Lummaa, Karoliina, s. 1977, FT, dosentti, tutkija, Turun ihmistieteiden tutkijakollegium (TIAS) ja BIOS-tutkimusyksikkö, perehtynyt humanistiseen ympäristötutkimukseen

Merilä, Juha, s. 1965, PhD, dosentti, professori, Helsingin yliopiston organismi- ja evoluutiobiologian ohjelma, perehtynyt laaja-alaisesti evoluutiobiologian ja ekologisen genetikan ongelmiin

Mikkola, Heimo, s. 1945, FT, Itä-Suomen yliopiston dosentti, tiedekirjojen toimittaja englantilaiselle InTech-kustantajalle, erikoistunut maailman pöllöihin ja kalastukseen

Mykrä-Pohja, Sakari, s. 1967, FT, tutkija, projektipäällikkö, Metsähallitus Eräpalvelut, riistalajien kannanhoidon ja suojelun asiantuntija

Niemelä, Pekka, s. 1949, biodiversiteetti- ja ympäristötieteen emeritusprofessori, Turun yliopiston biodiversiteettiysikkö, tutkimusaloina boreaalisten metsien ekologia, metsien tulokaslajit ja biologian historia

Pohja-Mykrä, Mari, s. 1971, FT, tutkija, Ruralia-instituutti, Helsingin yliopisto, ihmisten ja eläinten välisten konfliktien ja luonnonvarojen kestävän käytön asiantuntija

Rautkari, Mauri, s. 1932, MMM, luontokuvaaja, kirjailija, liikemies ja biologianopettaja, toiminut WWF Suomen johtotehtävissä, Tringan ja Suomen Luonnonvalo-

kuvaajien perustaja, erityisalana ilmasto- ja ympäristöongelmat

Rönkä, Mia, s. 1972, FT, dosentti, tutkija, tietokirjailija ja tiedetoimittaja, Turun yliopiston biodiversiteettiysikkö, perehtynyt etenkin ihmisen ja muun luonnon väliseen suhteeseen

Stjernberg, Torsten, s. 1943, FT, dosentti, intendentti emeritus, Luonnontieteellinen keskusmuseo/HY, kiinnostuksen kohteita oologia, saaristoluonto sekä sen tutkimus ja suojelu, taiteilijajaveljekset von Wright – yleisesti tiede, taide, elämä

Suoranta, Antero, tehnyt pitkän uran Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistyksen toiminnanjohtajana

Terhivuo, Juhani†, 1946–2013, FT, eläintieteen dosentti, Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseon yli-intendentti, museoalan tuntija, tutkija ja opettaja, perehtynyt etenkin fenologiaseurantaan

Tiainen, Juha, s. 1950, FT, dosentti, tutkija (Helsingin yliopiston Lammin biologinen asema), tutkimusala lintujen populaatio- ja yhteisöekologia sekä maatalousympäristön luonnon monimuotoisuus

Tornberg, Risto, s. 1956, FT, eläin ekologian dosentti, intendentti emeritus ja tutkija Oulun yliopiston eläinmuseosta, perehtynyt petolintujen ekologiaan päättämiskohteenä kanahaukka ja sen suhde saaliseläimiinsä

Vuorisalo, Timo, s. 1959, FT, dosentti, ympäristötieteen lehtori, Turun yliopiston biologian laitos, kiinnostuksen kohteita evoluutioekologia, kaupunkiekologia ja ympäristöhistoria

Johdanto

Suomen lintutieteen historiasta ei ole aiemmin julkaistu laaja-alaista yhteenvedoa. Maamme lintutieteen joidenkin osa-alueiden kehityksestä on sentään kirjoitettu aikaisemminkin. Suomen lintutieteen isäksi mainittu J. A. Palmén julkaisi vuonna 1873 *Finlands foglar* -teoksen jälkimmäisessä osassa kattavan ja kriittisen katsauksen hänen omaa aikaansa edeltäneeseen julkaistuun ja arkistoituun lintutietoon (von Wright & Palmén 1873). Suurinta osaa vanhemmasta kirjallisuudesta Palmén piti arvoltaan vähäisenä. Tämä johtui pääosin nimitysongelmista ja vanhojen havaintojen kieltämättä puutteellisesta dokumentoinnista. Käytännössä Palmén hyväksyi *Finlands foglaria* vanhemmasta lintutiedosta ainoastaan havainnot, joista oli tallella museonäyte tai tunnetun ornitologin kirjaama tieto (Lehikoinen ym. 2018).

Vaikka kriittinen suhtautuminen oli tuolloin ja myöhemminkin varmaan useimmissa tapauksissa paikallaan, saattoi nykykäsityksen mukaan luotettavakin vanha havainto jäädä vaille hyväksyntää. Hyvä esimerkki on tieto naurulokin pesimisestä Paraisten Lemlahdesa vuoden 1810 vaiheilla. Erittäin huolellisesti dokumentoitu pesintätieto kuitattiin *Pohjolan linnut värikuvin* -suurteoksessa epävarmaksi ilman perusteluja (von Haartman ym. 1963–1972), vaikka vielä Palmén oli pitänyt kyseistä havaintoa luotettavana (Lehikoinen ym. 2009). Osittain näistä syistä kysymys

siitä, mitkä lintulajit ovat Suomessa alkupe räisiä historiallisesti dokumentoidun tiedon perusteella, on saanut epätydyttäviä ratkaisuja ja tuottanut epäuskottavan mielikuvan, jonka mukaan lajistomme olisi kahdensadan vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut (Lehikoinen ym. 2018).

Erityisen ansiokkaita katsauksia suomalaisen ornitologian eri osa-alueisiin ovat julkaisseet Pontus Palmgren (1972), Lars von Haartman (1974b, 1979), Olavi Hildén (1984) ja Risto A. Väisänen (1996). Tärkeitä tietolähteitä joidenkin varhaisten ornitologien elämänvaiheista ja urasta ovat olleet heistä alan lehdissä julkaistut yli 80 muistokirjoitusta eli nekrologia. Perusteellisia henkilöhistorioita merkittävistä lintutieteilijöistä ovat kirjoittaneet mm. Anto Leikola (A. J. Mela, J. A. Palmén ja K. M. Levander), Torsten Stjernberg (Magnus von Wright, Johannes Snellman), Risto A. Väisänen (Einari Merikallio) ja Martti Soikkeli (Ivar Hortling ja Paavo Voipio).

Tarkastelimme aiemmassa kirjassamme *Suomen lintutieteen synty – Turun Akatemian aika* (2009) kotimaisen lintutiedon varhaisempaa historiaa, kirjan otsikon mukaisesti etenkin Turun akatemian ajalta. Ajanjakso huipentui ensimmäiseen Suomessa tavattujen lintujen (osana koko selkärangaslajistoa) lajiluetteloon sekä muutamiin varhaisiin, Turun akatemian tieteen kulta-aikaa edustaneisiin

varhaisekologisiin töihin ja käyttäytymistutkimuksiin.

Käsillä oleva jatko-osa kattaa aikavälin akatemian viime vuosista ja Turun palosta (1827) noin vuoteen 1974. Olemme pyrkineet käsittelemään laajasti lintutieteen kehitystä niin Suomessa kuin muualla. Tarkastelu on Palménin kuolinvuoteen 1919 asti suurimmaksi osaksi kronologinen. Myöhemmän historian käsittelemme tieteenaloittain kiinnittäen samalla huomiota niihin muiden alojen saavutuksiin, jotka ovat muuttaneet kysymyksenasettelua ja kehitystä kyseisillä lintutieteen osa-alueilla. Esimerkkejä näistä löytyy kosolti. J. P. Norrlinin Suomessa aloittama kasvitopografinen tutkimus ja Norrlinin oppilaan A. K. Cajanderin metsätyyppioppi vaikuttivat syvästi lintuekologian varhaiseen kehitykseen Suomessa. Teknisistä keksinnöistä tutka avasi uudenlaisia edellytyksiä lintujen muuton tutkimiselle ja hieman myöhemmin tietokone toi populaatiotutkimuksiin tilastolliset analyysit.

Emme suinkaan sattumalta valinneet vuotta 1974 tarkastelumme päätösvuodeksi. Kyseinen ajankohta edusti monessa suhteessa aikakausien vaihtumista suomalaisessa lintutieteessä. Edellä mainitun suomalaisen lintutieteen suurteoksen *Pohjolan linnut värikuvin* viimeinen vihko oli ilmestynyt paria vuotta aiemmin vuonna 1972 (von Haartman ym. 1963–1972). Kahdentoista vihon yli tuhatsivuista koostetta, joka julkaistiin myös kahtena niteenä, voidaan pitää kunnianhimoisena yhteenvetona siihen mennessä kertyneestä kotimaisesta lintutiedosta. Toisaalta vuonna

1974 käynnistyi valtakunnallinen linnuston kartoitus ensimmäistä lintuatlasta varten. Jo 1960-luvulla alkanut paikallisyhdistysten ja niiden omien julkaisujen synty olivat edistäneet harrastajatutkimusta maan eri osissa. Kaiken kaikkiaan vuosina 1972–1974 tapahtui niin harrastaja- kuin tutkimuskentässä useita nopeita muutoksia, joita voi yhdessä pitää lintutieteen suurimpana murroksena sitten Pontus Palmgrenin ja hänen ensimmäisten oppilaittensa aikojen. Vuonna 1973 suurimmat paikalliset harrastusyhdistykset perustivat Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton, johon vähitellen loputkin paikalliset harrastusyhdistykset liittyivät.

Näkyvä oire murroksesta olivat myös nousevan uuden ornitologipolven, keulakuvinaan Olli Järvinen ja Yrjö Haila, *Lintumies*-lehdesä julkaisemat kriittiset kirjoitukset kotimaisen lintutieteen laadusta ja niiden aiheuttama pureva polemiikka. 1970-luvun puolivälissä alkoivat Suomen ornitologiassa mitä ilmeisimmin puhaltua kokonaan uudet tuulet, joiden kuvaamisen ja merkityksen arvioinnin jätämme tuleville tutkijoille.

Työn edetessä toimittajat ja kirjoittajat ovat saaneet perehtyä monien lahjakkaiden ornitologien elämänvaiheisiin ja heidän työhönsä, joka monelta osin on noteerattu ulkomaillakin. On perusteltua väittää, että Suomessa on J. A. Palménin ajoista lähtien kuljettu kansainvälisen lintutieteen eturintamassa ja oltu toisinaan, kuten lintujen laskennoissa, muita edellä.

Toisaalta Suomen lintutieteen historia on joiltakin osin myös menetettyjen mahdoli-

suuksien historiaa. Entä jos Kaarlo Mainio Levander olisi vuonna 1914 julkaissut ehdotuksensa biokenoosien lajikoostumuksen tilastolliseksi vertailuksi vaikkapa *Journal für Ornithologiassa* tai *Wilson Bulletinissa*? Tai olisi siko Päiviö Kuusistosta voinut tulla lintujen ekologisten lokeroitten tutkimuksen merkittävä kansainvälinen pioneeri, ellei hän olisi

epätoivoisessa talvisodan taistelussa kaatunut Laatokan jälle? Näihin kysymyksiin ei tietenkään löydy vastauksia. On joka tapauksessa hämmästyttävää, miten joustavasti varsin vähälukuinen ornitologikuntamme kykeni vuosikymmenestä toiseen tarttumaan uusiin ja ajankohtaisiin tutkimusongelmiin.

Kiitokset

Haluamme kiittää ennen muuta kanssakirjoittajiamme osallistumisesta kirjan tiettyjen lukujen kirjoitustyöhön. Faros-kustannus Oy:tä ja professori Hannu Salmea kiitämme lämpimästi kärsivällisyydestä sekä luottamuksesta pitkittyneeseen kirjahankkeeseen. Lisäksi kiitämme Henri Terhoa laadukkaasta taitosta sekä kahta anonymiä arvioijaa hyvistä kehitysehdotuksista tekstiin.

Emeritusprofessorit Anssi Saura ja Martti Soikkeli ovat kommentoineet osia käsikirjoituksesta. Dosentti Torsten Stjernberg avusti omien tekstikappaleidensa kirjoittamisen lisäksi aineiston keräämisessä sekä vierailuissa Luonnontieteelliseen keskusmuseoon. Aineiston keräämisessä avustivat myös professori Risto A. Väisänen, museomestari Martti Hildén ja Rengastustoimistosta FL Heikki Lokki sekä Pertti Forss. Intendentti Ulf Johanssonilta saimme tietoja suomalaisista lintunäytteistä Naturhistoriska Riksmuseetissa.

Pekka Valtosen sekä Turun yliopiston Feeniks-kirjaston ja Quantumin kirjaston muun

henkilökunnan apu oli tärkeää lähteiden keruussa. Kuvituksen keräämisessä auttoivat Martti Soikkeli, professori Jari Kouki, Liisa Niinikangas, pääsihteeri emeritus Mauri Rautkari ja Pekka Salminen. Turun yliopiston Biodiversiteettiyksiköstä kiitämme Eläinmuseon kokoelmien osalta avustanutta Veikko Rinnettä sekä Åbo Akademin tietokantojen osalta avustanutta Anssi Terästä.

Lisäksi haluamme kiittää tuesta Turun yliopiston biologian laitosta sekä Turun yliopiston Biodiversiteettiyksikköä ja professori Ilari E. Sääksjärveä. Esa Lehikoisen kirjoitustyötä tukivat Koneen Säätiö, Suomen Kulttuurirahasto sekä Suomen Tietokirjailijat ry. Suomen tiedetoimittajain liitto ry:n apuraha mahdollisti Mia Röngän osallistumisen kirjan toimittamiseen.

Olemme myös saaneet korvaamattoman arvokasta kannustusta perheiltämme.

Lämpimät kiitokset kaikille!

* *) o (* *

Lintutiede kehittyi 1800- ja 1900-luvuilla kattamaan yhä uusia näkökulmia lintujen elämään tuorein tutkimusmenetelmin. Samalla se laajeni harvojen eliitin edustajien harrastuksesta runsaan tutkijajoukon kiinnostuksen kohteeksi ja kansalaistieteeksi.

Suomalaiset lintututkijat ovat monelta osin kulkeneet kansainvälisen lintutieteen eturintamassa ja toisinaan sen edellä. Lintutieteen historia on myös näiden rohkeiden, kekseliäiden ja monilahjakkaiden tutkijoiden historiaa. Vaikeuksia uhmaten on lähdetty tutkimusmatkoille, on koluttu Lapin perukat ja maailmanpolitiikan salliessa myös rajantakaiset seudut. Lintuja kartoitettiin sitkeästi jopa toisen maailmansodan rintamalla.

Suomen lintutiede 1828–1974 -teoksessa käsitellään lintuihin kohdistuvaa tutkimusta laajasti eliömaantieteen, ekologian, fysiologian, evoluutiotutkimuksen, käyttäytymistutkimuksen, ympäristötutkimuksen, kirjallisuustieteen ja etymologian näkökulmista. Teemat kattavat niin metsästyksen, lintujen ja munien keruun, tutkimusmatkat ja lintuharrastuksen kuin linnunnimien kehittymisen, lintujen suojelun ja tutkimusetiikan.

Suomen lintutiede 1828–1974 jatkaa ajankohdasta, johon teki-
jöiden aiempi teos *Suomen lintutieteen synty – Turun Akatemian aika*
päätyi (Lehikoinen, Lemmetyinen, Vuorisalo & Kivistö 2009).

Esa Lehikoinen, Risto Lemmetyinen, Timo Vuorisalo ja Mia Rönkä ovat Turun yliopiston do-
sentteja, tutkijoita ja tietokirjailijoita. Heidän lisäk-
seen kirjan kirjoittajina on 20 muuta lintutieteen eri
osa-alueiden asiantuntijaa.

Kansi: Henri Terho

ISBN 978-952-5710-89-2

Talokannen kuvat: Louhisaren linna. Risto Metsäliä, valokuvavaamo Kuva-Laine, Turku.
Etukannen kuva: kylmyhaahka. Mia Rönkä.